ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД
ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

ФОНДАЦИЯ ЗА ПРОЗРАЧНИ РЕГЛАМЕНТИ
София 1618, бул. „Цар Борис III“ № 168, БЦ „Андромеда“ ет. 1, офис 13
Тел./Факс: + 359 2 987 13 14; GSM:+359 889 777 994
E-mail: office@ftr-bg.org; www.ftr-bg.org

ДОКЛАД

за изготвена социална оценка

на ефекта от прилагането на препоръките, резултат от изпълнението на проект BG05SFOP001-2.009-0066 „Бъдещето е във ваши ръце“, в процеса на изработване и приемане на Плановете за интегрирано развитие на общините (ПИРО)

Докладът е резултат от изпълнението на Дейност 1 по проект № BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ на Фондация за прозрачни регламенти, осъществяван с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ВЪВЕДЕНИЕ 3

1. ЦЕЛ НА ИЗПЪЛНЯВАНАТА ДЕЙНОСТ..... 3
2. МЕТОДИЧЕСКИ БЕЛЕЖКИ..... 4

II. ПРЕДСТАВЯНЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ИЗВЪРШЕНАТА СОЦИАЛНА ОЦЕНКА .. 12

III. ОСНОВНИ КОНСТАТАЦИИ И ИЗВОДИ 25

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

Таблица № 1 Общини, в които е извършена социалната оценка по Дейност 1..... 4

Таблица № 2 Квотен признак „Структура на населението“ в %, 2021 г. 6

Таблица № 3 Избор на общини според структурата на населението 7

Таблица № 4 Икономическа активност I, %..... 8

Таблица № 5 Икономическа активност II..... 9

www.eufunds.bg

Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

I. ВЪВЕДЕНИЕ

1. ЦЕЛ НА ИЗПЪЛНЯВАНАТА ДЕЙНОСТ

През 2019 г. като резултат от изпълнението на проект BG05SFOP001-2.009-0066 „Бъдещето е във ваши ръце“ на „Фондация за прозрачни регламенти“ бяха разработени препоръки за подобряване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на регионалната политика. Тези препоръки бяха предоставени в областните и общинските администрации в Южен централен район (ЮЦР). Непосредствено след изработването на препоръките беше извършена промяна в Закона за регионалното развитие, която постави общинските администрации в нова ситуация при разработването на Планове за интегрирано развитие на общината (ПИРО). Новата нормативна уредба постави още по-високи изисквания за гражданското участие при разработване, изпълнение и оценка на регионалната политика. Същевременно беше доразвит и институтът на обществените консултации, като се въведоха стандарти за провеждането им. През 2020-2021 г. приключи процесът на разработване и приемане на ПИРО. Сега предстои провеждането на ежегодни наблюдения за изпълнението им, както и изготвянето на междинна оценка през 2024 година.

Цел на Дейност 1 от настоящия проект е да се осигури актуална и достоверна информация за състоянието на партньорството **местна власт - местна общественост** при изпълнението на регионалната политика на местно ниво чрез процеса по изготвяне и приемане на ПИРО; да се идентифицират потребности, заплахи и възможности, като същевременно се проследи/оцени ефекта от разработените препоръки за подобряване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на регионалната политика, резултат от изпълнението на проекта „Бъдещето е във ваши ръце“. Настоящото изследване предоставя **базисната информация за състоянието** на това взаимодействие **в началната фаза от цикъла на разработване, изпълнение и мониторинг на регионалната политика 2021-2027 г. на местно ниво.** Изпълнява и ролята на **мониторинг за промяната или липсата на такава** в средата за функциониране на

www.eufunds.bg
Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

гражданското общество, като партньор на местната власт. Изследването е изготвено чрез методологията на социалната оценка.

2. МЕТОДИЧЕСКИ БЕЛЕЖКИ

Същност на социалната оценка

Социалната оценка е методология, разработена за нуждите от приоритизиране и оценка на проекти, финансирани от Световна банка, с цел да се идентифицират проекти с най-висок социален резонанс в обществото. Методологията използва различни комбинации от подходи и методи на социологическото проучване, като от съществено значение е социологическата информация да бъде събирана паралелно и с възможност за сравнимост на гледните точки от всички заинтересовани лица, въвлечени като възложители или получатели на конкретна политика/услуга. Получените резултати чрез използваната комбинация от методи, се подлагат на обобщен анализ и синтез[1].

Времеви и териториален обхват на социалната оценка

Оценката беше проведена в периода август-септември, 2022 г., в 8 общини от Южен централен район, излъчени на квотен принцип, както следва:

Таблица № 1 Общини, в които е извършена социалната оценка по Дейност 1

Област	Община
Област Кърджали	Община Крумовград Община Момчилград
Област Пазарджик	Община Пещера
Област Пловдив	Община Асеновград Община Стамболийски
Област Смолян	Община Доспат Община Златоград
Област Хасково	Община Харманли

[1] https://ppfdocuments.azureedge.net/3904.pdf

www.eufunds.bg
Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

Основно изискване при избора на общините е те да са представителни като характеристики, както за съответната област, за района, така и за страната като цяло. Това е необходимо, за да могат резултатите от оценката да бъдат съотносими не само към частния случай на една конкретна община, а да бъдат валидни за по-голямата съвкупност на подобни общини на територията на цялата страна.

Подборът на общините е основан на **два квотни критерия**: (1) **структура на населението по местоживеене**, който приемаме за основен и (2) **икономическа активност**, измерена чрез няколко показателя: обем на произведена продукция, добавена стойност, структура на икономическите предприятия, някои особености на пазара на труда (коефициент на заетост, коефициент на безработица; качество на работната сила). Вторият критерий е за верификация избраните общини да отговарят на средностатистическата картина на общините, както регионално, така и за страната като цяло, по отношение на динамиката на икономическия живот в тях. Целта е да не попаднат в извадката общини с т.нар. „затихващи функции“. Допълнително, за средното претегляне на показателите за избор на общини, са извадени общините - областни центрове, които силно изкривяват обективността на данните. В 10% от общините на територията на страната, а това са 27 общини - областни центрове, живее 58% от населението, но от друга страна, 212 общини – 80% от 265-те общини в България - представляват общини с по-малко от 30 000 жители. Това силно неравномерно разпределение изцяло важи и за Южен централен район. В 9% от общините, представляващи 5 общини - областни центрове от общо 58 общини, живее почти половината от населението на Южен централен район, но преобладаващата част от останалото население живее в общини под 30 000 жители. Средното разпределение на населението, живеещо в общини извън общините - областен център в ЮЦР е 13 545 жители, като за по-голяма прецизност, по области, е както следва:

- област Кърджали – 14 937 жители;
- област Пазарджик – 13 105 жители;
- област Пловдив – 18 814 жители;

www.eufunds.bg
Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

- област Смолян – 7 206 жители;
- област Хасково – 13 664 жители.

Друга характеристика, относно структурата на населението като основен квотен признак, е коефициентът на застаряване, който също е съпоставим със средностатистическия за страната.

Таблица № 2 Квотен признак „Структура на населението“ в %, 2021 г.

Статистически район	Структура на населението по местоживеене		Структура на населението по местоживеене и възраст			
	Град	Село	Население в общини – областен център спрямо общото население	Население в общини над 30 000 жители спрямо общото население	Население в общини под 30 000 жители спрямо общото население	Отношение на населението на 65 и повече години към населението от 15 до 64 години
Общо за страната	**73**	**27**	**58**	**10**	**32**	**34**
Общо за ЮЦР	**67**	**33**	**48**	**18**	**34**	**34**
Област Кърджали	40	60	44	44	66	34
Област Пазарджик	63	37	42	55	45	33
Област Пловдив	75	25	52	77	23	32
Област Смолян	57	43	35	35	65	42
Област Хасково	72	28	38	58	42	38

Източник: НСИ, 2021 г.

В резултат от прегледа на горепосочената съвкупна информация за първия квотен критерий за избор на общини – структурата на населението по местоживеене, са определени осем общини от ЮЦР, като същевременно е изпълнено предварителното условие, заложено в проекта, да има минимум по една община от област.

www.eufunds.bg
Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

Таблица № 3 Избор на общини според структурата на населението

Област/Община	Средно претеглена стойност на еквивалент жители*
Област Кърджали	**14 937**
Община Крумовград	18 112
Община Момчилград	16 635
Област Пазарджик	**13 105**
Община Пещера	16 963
Област Пловдив	**18 814**
Община Асеновград	59 934
Община Стамболийски	19 509
Област Смолян	**7 206**
Община Доспат	7 564
Община Златоград	10 240
Област Хасково	**13 664**
Община Харманли	24 113

Източник: НСИ, 2021 г.

Така определените общини са представителни по избрания първи квотен критерий за съответната област, за ЮЦР, както и за страната като цяло.

Рамката на втория квотен критерий е представена чрез изброените по-горе показатели, които са разгледани на ниво област и съпоставени на национално ниво. За съжаление, все още липсват такива групирания по място (пространствена групировка) на статистическите данни на ниво отделна община. Поради тази причина, използваните данни са за 2020 г. от рубриката „Регионална статистика“ на НСИ.

www.eufunds.bg
Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

Таблица № 4 Икономическа активност I, %

Статистически район	Коефициент на икономическа активност (15-64 г.)	Коефициент на заетост (15-64 г.)	Коефициент на безработица	Относителен дял на населението (25-64 г. с висше образование)	Относителен дял на населението (25-64 г. със средно образование)	Относителен дял на населението (25-64 г. с основно и по-ниско образование)
Общо за страната	**72**	**67**	**5**	**29**	**54**	**17**
Общо за ЮЦР	**70**	**66**	**4**	**21**	**56**	**23**
Област Кърджали	63	62	1	18	48	34
Област Пазарджик	71	67	5	16	60	24
Област Пловдив	71	69	3	27	55	18
Област Смолян	74	65	12	24	62	14
Област Хасково	68	67	0,3	18	56	26

Източник: НСИ, 2021 г.

За допълване на липсващата информация на ниво общини са използвани данни от различни публични източници, като ПИРО на общините в ЮЦР, Доклади за състоянието на малките и средни предприятия на Агенцията за малки и средни предприятия и др. Данните извън НСИ са по-ранни и не могат да бъдат директно съпоставими с последните данни от регионалната статистика на НСИ, но дават възможност за наблюдение на някои тенденции. Така например, при преглед на публикуваните анализи за състоянието на пазара на труда и икономическите субекти на територията на избраните чрез първи квотен критерий общини (вж. ПИРО на осемте общини), ясно се очертават няколко важни тенденции: налице е тенденция към средна и по-ниска безработица, от средната за страната; същевременно коефициентът на заетост е равен на средния за страната; преобладават малките предприятия, с изключение на няколко по-големи предприятия в добивния сектор и

www.eufunds.bg
Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

фармацевтичния сектор, които обаче не променят общата картина от средната за страната добавена стойност на произведена продукция (ПИРО, Доклади за състоянието на МСП). По-влошени общи показатели от средните за страната има по отношение на образователното равнище на работната сила, но това обстоятелство, на този етап, не рефлектира върху коефициента на безработица и на коефициента на заетост, които, според представените данни в ПИРО за по-продължителен период от една година, остават с малко по-добри параметри от средните за страната.

Таблица № 5 Икономическа активност II

Статистически район	Произведена продукция (в хил. лв.)	Добавена стойност (в хил. лв.)	Относи-телен дял на пред-приятията с до 9 заети лица в общия брой пред-приятия (в %)	Относи-телен дял на пред-приятията с 10-49 заети лица в общия брой пред-приятия (в %)	Относи-телен дял на пред-приятията с 50-249 заети лица в общия брой пред-приятия (в %)	Относи-телен дял на пред-приятията с повече от 250 заети лица в общия брой предприятия (в %)
Общо за страната	**188 218 629**	**72 472 590**	**93,1**	**5,7**	**1**	**0,2**
Общо за ЮЦР	**5 684 451**	**2 093 708**	**93**	**5,8**	**1,1**	**0,2**
Област Кърджали	1 799 260	890 215	92,6	5,9	1,3	0,2
Област Пазарджик	4 273 684	1 600 903	92,9	5,8	1,2	0,1
Област Пловдив	18 117 700	6 344 253	92,9	6,1	1,2	0,2
Област Смолян	1 594 457	669 143	92,6	6,1	1,1	0,2
Област Хасково	2 637 153	964 028	94	5,1	0,8	0,1

Източник: НСИ, 2021 г.

Прегледът на данните за разглежданите показатели по втори квотен критерий, потвърждават и от гледна точка на динамиката на икономическия живот, представителността на избраните по първи квотен критерий общини.

www.eufunds.bg
Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

Използвани методи и тяхната съотносимост към целта на изпълняваната дейност и представителите от целевата група на проекта

В планираната оценка беше използвана комбинация от два метода за събиране на качествена информация:

1. **Полуструктурирани интервюта** с огледални въпроси, както за представителите на местната администрация, така и за структурите на гражданското общество, за да се получи сравнима информация на различните гледни точки за един и същ процес. Методът се базира на предварително дефинирана тематична рамка и стандартизирани техники за записване. Техниката позволява събиране на информацията при неформално общуване и изясняване на конкретни проблеми и въпроси в дълбочина, свързани с използваните практики, в т.ч. методики; препоръки и др. подобни за гражданското участие в процеса на планиране и приемане на ПИРО, за трудностите, които се срещат, както и за идентифициране на препоръки/възможности за подобряването му. Въпросите бяха задавани по формуляр и по предварително уточнен ред. Този метод беше избран, защото изпълняваната дейност трябваше да стъпи на и да надгради получените резултати от изпълнения проект „Бъдещето е във вашите ръце“. При изпълнение на посочения проект беше събрана и анализирана съвкупна количествена информация, бяха направени наблюдения и изводи, посочващи редица проблеми, но и добри практики, беше очертан мащабът на изследваните въпроси. Качественото проучване прави опит да даде отговор на поставените въпроси, да открие тенденции в положителна или в отрицателна посока, като акцентира върху информация, събрана само от активно включили се в изследвания процес лица от целевата група. Т.е. участници в процеса по разработване и приемане на ПИРО, имащи конкретни умения, впечатления, позиция и желание за диалог, и в този смисъл лица, които носят в себе си потенциал за промяна към по-добро сътрудничество между различните заинтересовани лица.

www.eufunds.bg
Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

Резултатите от проведените интервюта представят обобщените мнения на представителите от целевата група по проекта: представители на общинската администрация и представители на гражданското общество.

2. **Кабинетно проучване**, което използва като източник на информация документи, създадени в процеса на изработване, публично обсъждане и приемане на ПИРО 2021-2027 г., както и налични в общинските администрации сигнали и предложения, свързани с изпълнението на политиката за регионално развитие, докладът от проведеното социологическо изследване от проект „Бъдещето е във вашите ръце“, както и разработените по същия проект Препоръки. Информацията ще бъде анализирана в дефинираната тематична рамка на метод 1. Този подход позволява синтез на анализа, който е и основното предимство на социалната оценка, като методология.

Метод на подбор на респондентите от целевата група за провеждане на полуструктурираните интервюта; особености при избора на респонденти от гражданското общество.

Респондентите, представители на общинската администрация, които са били пряко ангажирани с процеса по подготовка и приемане на ПИРО, бяха интервюирани изчерпателно. След консултации с общинските администрации беше изготвен списък на отговорните за процеса общински служители. Проведени са 15 интервюта с представители на общинската администрация, разпределени равномерно по общини. Според заеманите длъжности респондентите са: 6-ма секретари на общини; 6-ма директори на дирекции в специализираната администрация; 1 директор на дирекция в обща администрация; 1 главен експерт и 1 експерт. Респондентите притежават дългогодишен опит в структурите на общинската администрация, включително опит и от предишния програмен период по изготвяне на Общинските планове за развитие 2014-2020 г.

На територията на осемте общини не са регистрирани и не функционират структури на гражданското общество от мрежата на национално представените организации, с изключение на община Златоград, в която има представени структури на организациите на

Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

и за хората с увреждания. Като основен източник за генериране на информация за участниците, представители на гражданското общество, бяха използвани Комуникационните стратегии, разработени във връзка с изготвянето и приемането на ПИРО, в които са изчерпателно изброени всички заинтересовани страни. Прави впечатление, с изключение на две общини, отсъствието на каквито и да е структури на гражданското общество, а отделните представители на граждани, представляваха сами себе си или бяха част от бизнес структура, също частно представена. Извършването на подбор на респондентите – представители на гражданското общество, взели участие в процеса по изготвяне и приемане на ПИРО, се извърши на две стъпки: **първа стъпка**, изпълнение на квота по местоживеене – минимум по един участник от община и **втора стъпка** – според отзовалите се. Бяха проведени 15 интервюта с представители на гражданското общество - реципрочен брой респонденти от целевата група на гражданското общество, спрямо представителите на общинската администрация. Основни характеристики: няма отчетлив превес по полов признак; 3-ма представители на юридически лица с нестопанска цел в обществеполезна дейност; 6-ма представители на бизнеса; 6-ма граждани, представляващи себе си. От участниците, 12 са класически пример за заинтересовани лица в частен интерес, а останалите 3-ма – заинтересовани лица от обществен интерес. Това съотношение е и най-близко до реалното съотношение в цялата съвкупност на участници от гражданското общество в процеса по изготвяне и приемане на ПИРО, като там се наблюдава по-голямо изместване към бизнеса за сметка на отделните граждани.

Социалната оценка е изготвена от екип на бенефициента, двама експерти – експерт социолог и експерт регионално развитие.

II. ПРЕДСТАВЯНЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ИЗВЪРШЕНАТА СОЦИАЛНА ОЦЕНКА

Оценка/самооценка за ефекта от разработените препоръки за подобряване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на

www.eufunds.bg
Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

регионалната политика; за състоянието на партньорството ***местна власт – местна общественост*** *в процеса на изработване и приемане на ПИРО чрез съпоставителен анализ на резултатите от използваните различни методи за събиране на социологическа информация: количествено изследване (по проект „Бъдещето е във вашите ръце“), полуструктурирани интервюта, проучване на документи.*

Тематичната рамка на качественото изследване (полуструктурирани интервюта) включва четири теми за наблюдение и оценка:

1. Начини/подходи за привличане/ популяризиране/ информиране/ съдействие в процеса на създаване; съгласуване; приемане и изпълнение на ПИРО 2021-2027 г.
2. Познаване на нормативната уредба в областта на провеждане на регионалната политика и в частност, възможностите за участие на гражданското общество: оценка за възможностите, за ограниченията; конкретни проблеми и предложения за решения.
3. Оценка за степента на доверие в средата за функциониране на гражданското общество като партньор на местната власт в лицето на общинската администрация. Регистриране на промяна в положителна/отрицателна посока; причини; предложения за решения.
4. Оценка на готовността за активно участие/привличане на гражданското общество при изготвяне на междинната оценка за изпълнение на ПИРО.

Въпросите са зададени така, че да не изискват пряк отговор за това познават ли се и дали се използват препоръките за подобряване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на регионалната политика. Дадена е възможност на респондентите свободно да споделят наблюденията си върху приключилия процес по изготвяне на ПИРО, без да се сугестират[2] и да се чувстват изпитвани. Анализът на

[2] Сугестия – психологически способ за въздействие в процеса на общуване: въздействие върху съзнанието на някого, за да възприеме мисълта, чувствата и волята на друг.

www.eufunds.bg
Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

получената информация ще позволи да се даде отговор на въпроса дали и как са използвани изработените препоръки по проект „Бъдещето е във ваши ръце“.

Данните са представени в сравнителен план, включвайки релевантна информация от кабинетното проучване.

Като обща забележка по отношение на оценките в последващата тематична рамка на изследването, трябва да се отчете фактът, че процесът по създаване, съгласуване и приемане на ПИРО 2021-2027 г. изцяло преминава по време на Ковид-пандемията, което дава своето отражение във всички аспекти: от нагласите за включване, в т.ч. и на администрацията, до предпочитаните подходи и начини за достъп до информация и получаване на обратна връзка.

Тематична рамка 1:

Начини/подходи за привличане/ популяризиране/ информиране/ съдействие в процеса на създаване; съгласуване; приемане на ПИРО 2021-2027 г.

Според събраната информация може да се направи изводът, че изработените в изпълнение на предходния проект **Препоръки** се познават от служителите в общинските администрации и се прилагат съобразно техните възможности. С цел по-голяма яснота на анализа ще припомним в резюмиран вид съдържанието на Препоръките, които условно са разделени на две групи – формални и неформални.

Формалните са:

- да се изпълняват стриктно нормативните актове регламентиращи процеса;
- да се използват функционалните възможности на Портала за обществени консултации;
- да се обединят възможностите на Портала за обществени консултации с интернет страниците на администрациите;
- да се използва бланка „Справка за отразяване на забележки и предложения, получени в резултат от обществени консултации“ и нейното публикуване.

www.eufunds.bg
Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

Неформалните са:

- популяризиране процеса на формулиране на местни политики;
- осигуряване на адекватен достъп до информация;
- избор на подходящи форми за гражданско участие;
- превръщане на кмета на населеното място в ключова фигура в процеса;
- укрепване на партньорството **местна власт-гражданско общество** чрез изграждане на взаимно доверие на базата на повече прозрачност, отчетност.

Направените интервюта и съпътстващите наблюдения по време на провеждането им показват следната картина:

- служителите на общинските администрации, ангажирани с процеса по създаване и приемане на ПИРО, познават и прилагат стриктно нормативните актове регламентиращи процеса: „*Ама това е закон… Ние стриктно го изпълняваме, не го обсъждаме*“;
- проектите на ПИРО са публикувани в интернет страниците на съответните общини при спазване на изисквания 30 дневен срок за обществено обсъждане[3], което преодолява регистрираното разминаване в предходното проучване, в което е установено, че някои от общините са осигурявали 14 дневен срок. В същото време, респондентите съобщават за определени затруднения при публикуването на вече приетите ПИРО в Портала за обществени консултации: „*Нямаме възможност сами да публикуваме документи, налага се да ги изпращаме по имейл на служители в администрацията на Министерски*

[3] Въпреки че стратегическите планове не са включени изрично в приложното поле на Закона за нормативните актове (ЗНА), доколкото в специалния Закон за регионалното развитие е предвидено задължително обществено консултиране преди приемането им, следва по аналогия да се прилага тридесетдневният срок за обществено обсъждане, предвиден в ЗНА. Подобно изискване е включено и в приетите с Решение на Министерския съвет Стандарти за обществено консултиране.

www.eufunds.bg
Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

съвет и да чакаме те да ги публикуват“. От друга страна, нито една от изследваните общински администрации не е получила становища или предложения през Портала;

- по-голямата част от общинските администрации заявяват, че са използвали „Справка за отразяване на забележки и предложения, получени в резултат от обществени консултации“ и е: *„… публикувана заедно с проекта на ПИРО преди окончателното му одобрение от Общинския съвет*“ на страницата на общината. Дотолкова, доколкото тази справка е необходима, за да се изпълни изискването от една страна, за обратна връзка към гражданите, а от друга, за да се мотивират взетите решения, почти половината от участвалите с мнения в дискусиите граждани не са проявили интерес от обратна връзка, не са оставили координати.
- за популяризиране на процеса за разработване, изпълнение и мониторинг на местни политики и осигуряването на адекватен достъп до информация общинските администрации продължават да използват всички възможни традиционни канали, като същевременно засилват и разширяват присъствието си в набиращите популярност социални мрежи, като по-голямата част от тях поддържат профили в повече от една социална мрежа, както и използват личните профили на служители за популяризиране дейностите на общинската администрация: „*Ние всичко качваме там, всеки от нас си има профил и имаме много последователи и групи…*“;
- изборът на подходящи форми е бил допълнително затруднен заради развилата се Ковид-пандемия. Въпреки че и от двете целеви групи се изтъква положително отношение към онлайн възможностите за комуникация, все пак остава предпочитана за обществена дискусия формата **лице в лице**. Нито една от изследваните администрации не съобщава за организирана онлайн дискусия, а се е разчитало на традиционните форми на онлайн общуване – с размяна на електронни съобщения. **От проведените интервюта** общата оценка (и на граждани, и на администрация) е, че действията по обсъждане, консултиране и одобрение на ПИРО трябва да се провеждат и в двата формата – онлайн и преки, и че всеки от тях има своите достойнства. Но, според представителите на гражданското общество, все пак „*най-добре се уточняват нещата …*“, когато се

www.eufunds.bg
Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

провеждат организирани срещи на живо и когато присъстват компетентни служители, които „*да отговарят на въпросите…*“. Представителите на общинските администрации в по-голяма степен клонят към онлайн консултирането и по-конкретно в социалните мрежи. От гледна точка на общинските служители, най-ефективна с гражданите е била комуникацията по имейл: „*На обществените обсъждания те мълчаха…*“. Повечето от предложенията, които са получили от представители на гражданското общество, са се случили именно по електронната поща. От друга страна, важен фактор, който трябва да бъде отчетен за предпочитаните канали, начини и форми за информиране и обществени обсъждания, е демографският. Част от респондентите-граждани не използват социални мрежи или не по начините на по-младото поколение. Обединяваща и за двете групи заинтересовани страни е оценката за индивидуалния подход: гражданин: „*Аз предпочитам да отида, да попитам*“; общински служител: „*Ние предпочитаме да им изпратим писма (по имейл)*“;

- по отношение ролята на кмета на населено място като ключова фигура, в по-голямата част от изследваните общини, те са били използвани активно в началния етап на събиране на изходната информация за разработване на ПИРО: „*Кметовете на населените места организираха събирането на предложения от местното население за включване в ПИРО*“. В някои от общините са били включени общински съветници, които живеят в населени места, различни от общинския център, за да разясняват и популяризират идеите, заложени в проектите на ПИРО;
- и двете целеви групи декларират убеденост, че трябва непрекъснато да се работи за укрепване на доверието и че трябва повече диалог и по-малко предубеденост. Предубеденост от страна на общинските служители: „*Ами тях нищо не ги интересува освен нещо дребно, частно, което влияе конкретно върху него – дали му свети лампата пред къщата и други подобни*“. Предубеденост от страна на гражданите: „*Всичко се решава на друго място, моето мнение няма значение*“ или „*Те всички си гледат корупционния интерес*“. От страна на общинските служители е налице разбирането, че за съществуващите нагласи има много фактори, които са извън контрола на местната

www.eufunds.bg
Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

власт: „*За медиите добрата новина не е новина, те търсят само скандала*“. Стремежът им е наистина максимално да спазват процедурите, за да избегнат такива съмнения. Ключов фактор за изграждането на доверие в по-малките общини е личният контакт с кмета или служителите на общинската администрация: „*Аз не мога да се прибера от работа, всеки те спира, пита и споделя за проблемите си*“. Все още общинските администрации не са усвоили практиката да работят и с други агенти за влияние за активизиране на гражданското участие, например неформални лидери на различни групи граждани по интереси. На този етап не се използва пълноценно потенциалът на местните инициативни групи (МИГ), които са активно въвлечени само в процеса на изпълнение на проекти, част от стратегическия план. Не се използва пълноценно капацитетът им в подготвителната фаза на разработване, на наблюдение и оценка на изпълнението. Само в една община от изследваните, общинската администрация разчита на съществуващите структури на неправителствени организации за популяризиране и повишаване прозрачността на нейната работа сред населението.

От съпоставителния анализ с резултатите, констатирани в количественото проучване от предходния проект, могат да се изведат следните тенденции:

- **форми на участие, в които са ангажирани гражданите**: като тенденция, **основната форма** в **процеса на подготовката** на стратегическия документ е **извършването на анкетно проучване**. За разпространението на анкетите се използват четири основни канала (анкетно проучване от външен изпълнител; анкета, публикувана на интернет страницата на администрацията; анкета, изпратена на имейл на заинтересовани страни и анкета, оставена за попълване в центъра за административното обслужване). Практически е отпаднало провеждането на фокус-групи, като вероятното обяснение за това се крие в усложнената пандемична обстановка. **В процеса на консултиране** на стратегическия документ като **предпочитана форма** и за двете целеви групи се налага **публичното обсъждане, дискусията**. На второ място е предоставянето на обратна връзка по проекта на стратегическия документ, публикуван на интернет страницата на

www.eufunds.bg
Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

администрацията. Въпреки че гражданската активност е слабо изразена при тази форма на участие, администрациите оценяват високо качеството на получените, макар и малко на брой, отзиви. Администрациите полагат максимални усилия гражданите да бъдат информирани, че е изготвен и публикуван за консултиране проект на ПИРО, като се използват всички налични канали за предоставяне на информация. Но по отношение на гражданите се запазва тенденцията относително малък дял от тях да се включват в различни анкетни проучвания и публични обсъждания, като участието им в публични обсъждания не се оценява като ефективно. Декларираните намерения за активно участие при изработването на стратегическия документ за 2021-2027 г. (над 80% от анкетираните лица от количественото изследване в проект „Бъдещето е във вашите ръце“) не са се случили. Отговорът на този въпрос, макар и от голям интерес, не попада в обхвата на настоящото изследване, а е необходимо друго, нарочно изследване. Запазва се тенденцията относително малък дял от представителите на гражданското общество да се интересуват дали изразеното от тях мнение е било отчетено. За съжаление, може само да се предположи, че една от причините е недоверието, че изобщо тяхното мнение има значение: „*Всичко вече е измислено някъде другаде*“.

Общата оценка, според интервюираните **представители от общинската администрация**, пряко ангажирани с процеса по създаване и приемане на ПИРО 2021-2027 г., **за приключилия етап** може да бъде характеризирана с две диаметрално различни оценки: „*Всичко мина чудесно…всички останаха много доволни…*“, и в другия спектър - с възклицанието на един от респондентите „*О, ужас! Беше някакъв кошмар!.... И за какво? Работихме по ПИРО повече от една година… А сега… всичко се променя… Ако трябва пак да преминем през всичко това с актуализацията ….*?“

Представителите на гражданското общество, участвали в процеса, споделят своята оценка с известно подозрение, но по-скоро удовлетворени „*Добре е, добре е… добре се изказаха… (общински служители)*“. Гражданите влизат в процеса с много ниски очаквания

www.eufunds.bg
Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

и са учудени, което предизвиква и известно недоверие, че все пак има някаква полза, някаква чуваемост.

Тематична рамка 2:

Познаване на нормативната уредба в областта на провеждане на регионалната политика и в частност възможностите за участие на гражданското общество: оценка за възможностите, за ограниченията; конкретни проблеми и предложения за решения.

Интервюираните служители на общинските администрации декларират и демонстрират добро познаване на нормативната уредба за разработване и прилагане на политиката за регионално развитие на местно ниво. Съвсем очаквано ситуацията при представителите на гражданското общество е противоположна – те самооценяват познанията си в тази област като недостатъчни и изтъкват необходимостта от целенасочено предоставяне на разбираема информация за процеса. Обстоятелството е лесно обяснимо с оглед на това, че масовият представител на гражданското общество в България няма нужната експертиза.

Представителите и на двете целеви групи оценяват, че са налице необходимите нормативни предпоставки, които гарантират възможността за участие на гражданското общество в процеса на разработване и прилагане на регионалната политика на местно ниво.

Проучването констатира две различни нагласи по отношение на възможностите за гражданско участие. Представителите на общинската администрация считат, че са предприели всички необходими стъпки за осигуряване на възможност за гражданско участие: през целия този продължителен период (една година) те са осигурявали достъпна и адекватна информация за всеки етап от дейността по различни канали. Полагали са усилия да активизират гражданското участие чрез различни анкетни форми; изпращали са персонални покани до заинтересовани страни; провеждали са публични обсъждания. Но на този фон те оценяват гражданското включване като недостатъчно и недостатъчно

www.eufunds.bg
Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

задоволително от съдържателна гледна точка: „*Повечето коментари бяха от рода на „Абе, добре сте го написали“* или *„предложенията бяха твърде нереалистични*“. Отзовалите се представители на гражданското общество оценяват усилията на общинската администрация, като същевременно изразяват разочарованието си, че са толкова малко представени, че останалото население не се интересува. Същевременно те се нуждаят от експертна информация, която да разяснява и аргументира конкретните формулировки на политиките за регионалното развитие и мотивите, които стоят зад приоритизирането на конкретните проекти: „*Искаме повече обяснения, защо ще бъде направено това, а не другото*“. Като основни пречки пред по-активното гражданско участие, респондентите посочват:

- липсата на заинтересованост от страна на гражданите: *„Всеки се е затворил в собствената си къща“*, *„Те се интересуват само от бюджета, защото очакват финансиране за конкретни дейности или само, когато се изпълнява конкретен проект, който засяга личния им интерес“*;
- обезверяването, че нещо зависи от мен: *„В крайна сметка ще направят това, което те решат“*;
- липсата на време и недостиг на ресурси. Тук представителите на общинските администрации възприемат процеса на разработване на стратегически документи, като извънреден товар; допълнителен ангажимент извън всекидневната си заетост. В същото време общините не разполагат с достатъчно средства, за да осигурят провеждането на множество публични събития, или да осигурят технологично възможности за провеждане на онлайн дискусионни форуми, които да са професионално подготвени и модерирани;
- липсата на организирани граждански сдружения, които да изразяват групови интереси. Това е тревожен симптом за наличието на недоверие вътре в гражданското общество и отсъствието на нагласи за конструктивно сътрудничество за постигането на обща цел;

www.eufunds.bg
Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

- оценката на администрацията за това, че процесът е твърде времеемък, а липсата на съответния отговор от страна на гражданското общество ги демотивира.

Най-общо, оценките по втората тема на проучването могат да се обобщят така: висока оценка за възможностите за гражданско участие, но ниска за ефективността от това участие, според администрацията. Счита го обаче за полезно: „*От там (дискусиите) дойдоха някои много добри предложения, за които ние изобщо не се бяхме сетили*“, въпреки че е много времеемък и усложнен процес. Гражданите искат повече обяснения, повече конкретна информация, чувстват се неподготвени за по-общите теми, които са твърде абстрактни за тях. Интересуват се от резултата, но измерен единствено през призмата на конкретния им интерес.

Тематична рамка 3:

Оценка за степента на доверие в средата за функциониране на гражданското общество като партньор на местната власт в лицето на общинската администрация. Регистриране на промяна в положителна/отрицателна посока; причини; предложения за решения.

През периода, изминал от реализирането на предходния проект, в обществения климат на национално ниво настъпиха неблагоприятни промени, свързани, от една страна, с усложнената пандемична обстановка и от друга, с произтичащите от нея социалноикономическа и политическа кризи. Това неизбежно се отразява и на местно ниво. Доколкото целта на настоящото проучване е не да борави с количественост, а да регистрира тенденции за промяна в положителна или отрицателна посока, както и да търси отговори за такива тенденции, можем да кажем, че на фона на общото влошаване на доверието в национален мащаб, както към институциите, така и вътре в самото общество, направените наблюдения в изследваните общини позволяват да се твърди, че има промяна в положителна посока. Продължава да функционира устойчиво единствената реална форма на партньорство между местна администрация и представители на гражданското общество – Местните инициативни групи. Макар и ограничено само в рамките на изпълнението на

регионалната политика на местно ниво, партньорството функционира пълноценно като споделена отговорност за вземането на решения за одобряване/неодобряване на конкретни проекти и тяхното изпълнение. Към момента на осъществяване на проучването е в ход и процедурата по изработване на новите стратегии на МИГ, т.е. пълноценно партньорство за стратегическо планиране. От друга страна, може да се посочи като пример за положително развитие реализирането на пълноценни партньорства **местна администрация-представители на гражданското общество и извън рамките на действащите МИГ.** Така например, в община Харманли съществува и функционира устойчиво партньорство между общината и сдружението „Бизнесът за Харманли“ за реализацията на съвместни проекти с европейско и собствено финансиране. Друг положителен пример е опитът на община Крумовград, където функционира управляван съвместно инвестиционен фонд с участието на стратегически инвеститор в общината, който осигурява финансова подкрепа за микропроекти в местната общност. Тези факти позволяват да се очертае тенденция за положително развитие в процеса на изграждане на доверие между местна администрация и местна общност.

Тематична рамка 4:

Оценка на готовността за активно участие/привличане на гражданското общество при изготвяне на междинната оценка за изпълнение на ПИРО.

С предходната рамка от теми се оценяваше процес, който вече е приключил – началният етап от изпълнението на ПИРО 2021-2027 г. Целта на последната теоретична рамка е да бъде събрана информация за оценката/самооценката и нагласите на респондентите за участие в предстоящите етапи, свързани с изпълнението, наблюдението на изпълнението, междинната оценка и последващата оценка на изпълнението на Плана.

В хода на изследването беше констатирано, че служителите на общинските администрации оценяват като положителен фактор за промяна към по-добро, натрупания опит от приключилия процес по изпълнение и оценка на изпълнението на предходните оперативни планове за развитие. Едновременно с това се отчита и липсата на достатъчно собствен

Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

експертен и ресурсен потенциал за самостоятелното осъществяване на междинна оценка за изпълнението на ПИРО: „*Въпреки ограничените финансови ресурси ще се постараем да осигурим средства за привличането на външен консултант*“. За разлика от изготвянето на ежегодните доклади за напредъка на изпълнението, които администрацията вече приема като рутинна задача, изготвянето на междинната оценка се приема като предизвикателство: „*Нещо ново, което не сме правили*“. Основните предизвикателства и притеснения за администрацията са свързани с натрупания опит в процеса на разработване и приемане на ПИРО. Основните им притеснения са, че процесът отнема твърде много време и ги откъсва от всекидневните им задължения, изисква специфични умения, с които те не разполагат, но не откриват и сред партньорите си от гражданското общество, притеснени са от демонстрираната пасивност на гражданите в процеса на общественото консултиране. Ясно осъзнават, че тази пасивност не може да бъде преодоляна без външен фасилитатор. И в този смисъл, ролята на външен консултант, като организатор и модератор на събитията, фасилитатор за включване на заинтересованите страни, е от ключово значение.

От своя страна, представителите от гражданското общество, които активно са участвали в обществените консултации за приемането на ПИРО, декларират готовност да се включат и в изготвянето на междинната оценка. Но само и единствено под формата на участие в обществено обсъждане, което не надхвърля рамките на обичайния диалог, без поемане на споделена отговорност и понякога, дори сведено само до получаването на информация.

Анализът на двете гледни точки позволява да се твърди, че по-скоро се запазва патовата ситуация регистрирана в предходното изследване. От една страна, общинската администрация заявява „*Ама те, гражданите не са активни*“, от другата страна, представителите на гражданското общество казват: „*Ами какъв смисъл има от всичко това, от нас нищо не зависи*“.

www.eufunds.bg
Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

III. ОСНОВНИ КОНСТАТАЦИИ И ИЗВОДИ

В приключилия етап от процеса по изготвяне и приемане на ПИРО 2021-2027 г. на практика, спазвайки конкретна методика с помощта на външен консултант, общинските администрации изцяло са покрили две от трите основни нива на гражданско участие, признати според международните документи (ОИСР, Препоръка на Съвета относно отвореното управление (2017), OECD/LEGAL/0438) и специфичните национални разпоредби, а именно:

1. **Достъп до информация**. Нивото включва: (1) задълженията за властите (проактивно) да информират обществеността за своята дейност и по-конкретно в случая, за подготвяния стратегически документ по време на целия процес и впоследствие, за взетото решение; (2) правото на гражданите да получават достъп до информация, за да си съставят собствено мнение относно дейността на властите.

По отношение на отделните елементи, включени в това ниво, могат да се направят следните констатации и изводи:

- информирането е станало съществена част от всички етапи от процеса на включване, макар и само по себе си да не предполага активно взаимодействие. Това е еднопосочно действие от управлението към гражданите, което ги информира, но не успява в по-висока степен да ги приобщи;
- основният риск на този етап е неадекватното поднасяне на информацията, независимо от нейното количество и използваните разнообразни канали. За да постигне ефекта, а именно: да приобщи представителите от гражданското общество; да ги накара да се почувстват информирани в достатъчна степен и удовлетворени от информацията, **тя трябва да е поднесена структурирано и свързано**. Следва непрекъснато да се пояснява, че става дума за пореден етап от продължителен процес със значимо въздействие върху живота на местната общност. Информацията трябва да бъде лесно откриваема, разбираема и максимално кратка, с посочени конкретни резултати, които

www.eufunds.bg
Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

ще бъдат постигнати. **Тук е важно да подчертаем, че местната общност е останала с впечатлението, че е информирана за стратегическия документ, когато той вече е бил изготвен и изобщо не са разбрали, че са получили „покана за включване“ в процеса още с изпращането на анкетните карти за изказване на предложения**. Те оценяват, че администрацията ги въвлича по-активно в процеса едва, когато той е навлязъл в заключителната си фаза, т.е. при обсъждането на готовия проект. Според нас, този дефицит може да бъде преодолян чрез разнообразяване на формите на работа на създадените работни групи: да бъдат провеждани открити заседания на работната група, отворени за участие на представители на гражданския сектор; или онлайн излъчване на заседанията на работните групи, което ще позволи на представителите на гражданското общество да получат реална представа за процеса от самото му начало и да открият своето място в него.

2. **Обществени консултации** проведени по инициатива на администрацията, която определя въпросите и темите на консултациите. В хода на проведените консултации **е реализиран диалог между местна власт-гражданско общество**, чрез който се демонстрира, макар и в ограничен обхват, **нарастване на доверието** между двете страни. Удовлетворение от резултата на диалога декларират представители и на двете групи, **но удовлетвореността е вследствие от твърде ниските им очаквания**. Т.е. на този етап **консултациите все още формално изпълняват заложените цели, но не допринасят в по-висока степен за преодоляване на недоверието и за пълноценно сътрудничество**. Необходимо е да се инвестират **повече усилия в подготвителния етап** за провеждането на обществените консултации, като се идентифицират ключови представители на засегнатите групи от обществото, които да бъдат целенасочено „атакувани“ и „вербувани“ за активно участие. В същото време, от страна на общинската администрация трябва да бъдат подбрани подходящите говорители, които да представят експертно, но по разбираем начин темите за обсъждане.

www.eufunds.bg
Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

3. **Третото ниво** на **активно участие чрез диалог и партньорство**, в които сътрудничеството се изразява и в **съвместно поемане на отговорности** на всички етапи от процеса на вземане на решения (определяне на дневния ред, идентифициране на въпросите, изготвяне, вземане на решения и изпълнение) - **се е реализирало само частично -** чрез осъществяване на диалог, но инициран само от едната заинтересована страна, недостатъчно пълноценен в излагането на гледната точка на гражданското общество. А по същество, този етап се изразява в следното: представителите на обществеността реално участват във вземането на решения и/или в тяхното изпълнение; инициативи за диалог или партньорство могат да поемат и двете страни; диалогът е структуриран, дълготраен и ориентиран към резултати; сътрудничеството се реализира по конкретни въпроси от интерес за страните и **включва споделяне на ресурси и постигане на съвместно договорени резултати**.

   Възможни дейности при сътрудничеството са **делегиране на конкретни задачи на гражданските организации, създаване форуми или органи за вземане на съвместни решения, включително за разпределяне на ресурси**. За реализиране на третото ниво на участие на гражданското общество, в изследваните общини има вече изграден модел, който трябва да бъде използван по-пълноценно. Това са местните инициативни групи в осемте общини. Като надграждане могат да се посочат положителни примери с изградените и други публично-частни партньорства в две от изследваните общини - Крумовград и Харманли. Заради декларираното недоверие от страна на гражданското общество към всякакви институционализирани форми, препоръката е по-скоро общините да се насочат към създаването на неформални, ad hoc тематични коалиции или други форми, които не предвиждат институционализиране, като например обществени съвети и други подобни.

Въпреки че **констатациите и изводите** са направени чрез проучване на процеса за изработване и прилагане на един конкретен стратегически документ, според мнението на изследователския екип, **те са приложими и за изработването на всички останали**

www.eufunds.bg
Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

публични политики, изпълнявани на местно ниво. Независимо дали съществува формално нормативно изискване за изработване на стратегически документ или не.

www.eufunds.bg
Проектът №BG05SFOP001-2.025-0107 „Доверие и партньорство за добро управление“ се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.